

Protekcjonismus aneb tři konšelé

Frederic Bastiat

Důkaz ve čtyřech obrazech.

Obraz I.

Scéna se odehrává ve vile konšela Petra. Z okna je výhled do krásného parku. Tři osoby sedí u stolu poblíž krbu, v němž vesele praská oheň.

Petr: Na mou věru, ať žije oheň! Není nic lepšího než si posedět u ohně, když máme plný žaludek. Musíte připustit, že je to opravdu znamenitá věc. Avšak běda! Vždyť je tolik dobrých lidí, kteří jako král z Yvetoty

“dechem si své prsty hřejí,
neboť dříví u nich není”¹.

Nešťastná stvoření! Nuže... ó, samo nebe mě teď inspirovalo k jedné charitativní myšlence! Vidíte tam ty krásné stromy? Dám je porazit, rozřezat a rozdělím dříví mezi chudé.

Pavel a Jan: Cože? Zadarmo!?

Petr: Ne tak zcela. To by byl brzy konec s mými dobrými skutky, kdybych takhle rozházel svůj majetek. Odhaduji svůj park na dvacet tisíc liber,² když ho vykácím, dostanu daleko víc.

Pavel: To je omyl. Vaše stromy, tak jak zde v parku stojí, mají větší cenu nežli dříví v sousedních lesích, neboť zde poskytují službu, kterou tamto dříví nemůže poskytnout. Jen co je necháte vyrubat, budou se vaše stromy hodit jenom k topení, právě tak jako lesní dříví, a budou také mít stejnou hodnotu: za kubík těch vašich stromů nedostanete ani o denár víc než za kubík jakéhokoli dříví z lesa.

Petr: Hohó! Pane teoretiku, vy zapomínáte, že já, na rozdíl od vás, jsem člověk praktický. Já si myslím, že jakožto spekulant jsem si vybudoval tak dobrou reputaci, že je vyloučeno, aby mě někdo považoval za blázna. Copak si myslíte, že bych jen tak pro zábavu prodával svoje dříví za cenu lesního dříví, které se splavuje po Seině do Paříže?

Pavel: Není zbylí. Budete prostě muset.

Petr: Jak jste naivní! A co kdybych zabránil, aby se to splavované dříví dostalo do Paříže?

Pavel: To by bylo ovšem něco jiného. Ale jak to jen navléknout?

Petr: Odhalím vám to tajemství. Jak víte, při dovozu splavovaného dříví se vybírá mýtné 50 centimů za kubík. Zítra přesvědčím konšely, aby zvýšili sazbu na 100, 200 nebo 300 liber, zkrátka tak vysoko, že se nedoveze ani poleno. Teď už rozumíte? Jestliže ti dobří lidé nebudou chtít zmrznout, přijdou hezky do mého skladiště. Budou se mezi sebou rvát o každé polínko z mého dříví a já jim je neprodám, dokud mi za funt dříví nedají funt zlata. Takto perfektně zorganizovaná charitativní činnost mi pak umožní, abych podobné filantropické snahy rozvíjel také jinde.

Pavel: Hrome, to je ale úžasný vynález! Inspiruje mě k jinému nápadu, který bude právě tak produktivní.

Jan: No podívejme se! Řekněte nám, oč tam běží! Také se to týká filantropie?

¹ Narážka na jednu z tehdy velice populárních písniček, jejímž autorem byl Pierre-Jean de Béranger (1780-1857). (Pozn. překl.)

² Bastiat, jehož ironie se v této dramatické hříčce projevuje občasným archaizováním, zde v originálu uvádí starou francouzskou peněžní jednotku *livre*, která původně měla hodnotu funtu stříbra; později se její hodnota neustále snižovala a nakonec byla nahrazena frankem. V podobném duchu uvádí níže *denier* (denár - z latinského *denarius*), což byla v předrevoluční Francii drobná mince, jejíž hodnota se přibližně rovnala třem pětinám sou. (Pozn. překl.)

Pavel: Jakkpak vám chutnalo tohleto máslo z Normandie?

Jan: Je vynikající!

Pavel: Hm, hm, před chvílí jsem měl dojem, že by docela ušlo. Avšak nezdá se vám teď, že z něj trochu pálí žáha? Zamýšlím vyrábět lepší máslo, a sice v Paříži. Budu zde chovat 400 nebo 500 krav a pak budu rozdělovat mezi chudé lidi mléko, máslo a sýr.

Petr a Pavel: Cože! Jen tak, z lásky k bližnímu!?

Pavel: Pche! Jestliže máme něčeho dosáhnout, musíme vždy vyslat napřed lásku k bližnímu jako přední voj. Má tak hezkou tvářičku, že už i její maska je znamenitou propustkou, jež otevře všechny brány. Dám svoje máslo lidu, lid mi dá svoje peníze. Neříká se tomu prodávat?

Jan: Ne. Moličrův "Měšťák šlechticem" by to tak nenazval! Ale ať již to nazvete, jak chcete - zruinujete se. Cožpak Paříž může soutěžit v chovu hovězího dobytka s Normandií?

Pavel: Budu mít výhodu v tom, že ušetřím na dopravních nákladech.

Jan: Dejme tomu. Avšak i když Normand'ané zaplatí dopravu, stejně utlučou Pařížany nebo lépe řečeno, stlučou je jak to máslo.

Pavel: Když se lidem prodává zboží za nízké ceny, tak tomu říkáte, že je někdo utloukl!?

Jan: Tak se to běžně říká. Faktem však zůstává, že vás každopádně utlučou. Nebo chcete-li to slyšet jinak, budete to vy, kdo na tom bude v každém případě bit.

Pavel: Ano, jako don Quijote de la Mancha. Rány budou dopadat na Sancha Panzu. Příteli Jene, zapomínáte na městskou **potravní daň**.

Jan: Potravní daň? Co to má společného s naším máslem?

Pavel: Hned zítra požádám o **ochranu**; přesvědčím pařížský magistrát, aby již nepovolil volný dovoz másla z Normandie a Bretaně. Pak se lid buďto bude muset obejít bez másla, anebo bude muset kupovat moje máslo, a to ještě za cenu, kterou stanovím já.

Jan: Pánové, na mou duši, vaše filantropie je něco úchvatného! Vždyť přece máme takové nějaké přísloví, že

"ten, kdo s vlky v lese žije,
brzy také s nimi vyje".

Rozhodl jsem se. Nikdo již nebude moci říkat, že jsem konšel, který není hoden svého úřadu. Petře, tento plápolající oheň roznítil vaši duši; Pavle, toto máslo bylo mocnou vzpruhou pro vašeho ducha. Nuže, já rovněž cítím, že tento kousek slaniny podněcuje moji inteligenci. Zítra navrhnu a dám odhlasovat zákaz dovozu prasat, mrtvých nebo živých. Jakmile s tím budu hotov, vystavím nádherné vepřiny přímo v srdci Paříže

"pro to zvíře nečisté, co žádný Hebrej jísti nesmí".

Stane se ze mne chovatel prasat, řezník a uzenář. Jen se schválně zamyslete nad tím, jak by se teď ten dobrý lid lutécijský mohl vyhnout tomu, aby se zásoboval v mém krámkě?

Petr: Ale pánové, ne tak zhurta, pokud takto zdrazíte máslo a uzeniny, ukrajujete mi již předem ze zisku, který mi v souladu s mým očekáváním má plynout z mého dříví.

Pavel: No ovšem! Moje spekulace už také není tak úžasná, jestliže mě budete vykořisťovat vašimi poleny a šunkami.

Jan: A co já? Jaký zisk budu mít z toho, že vám budu prodávat předražené uzeniny, když si budu muset kupovat u vás vaše předražené otýpky dříví a předražené kostky másla, abych si u krbu mohl namazat svůj chlebiček?

Petr: Nu, snad není důvod, abychom se o tomhleto začali hádat! Raději se domluvme. Udělejme si navzájem ústupky, abychom dospěli ke kompromisu, a pak postupujme jednotně. Kromě toho není moc dobré, když se berou v potaz jediné nízké egoistické zájmy. Je třeba myslet také na zájem lidstva - což není mou povinností zajistit lidu palivo?

¹ V Moličrově hře "*Le Bourgeois gentilhomme*" ujistňuje jistý lichotník pana Jourdaina, jenž se stydí za svůj měšťánský původ, že jeho otec neprodával látky, nýbrž je pouze "rozdával za peníze", a patřil tudíž vlastně mezi šlechtu. (Pozn. překl.)

Pavel: Správně. Je zcela nezbytné, aby lid měl máslo na chleba.

Jan: Nepochybně. Každopádně je zapotřebí, aby si mohl hodit kus sádla do kotlíku.

Všichni: Kupředu, láska k bližnímu! Ať žije filantropie! Zítří! Zítří! Zítří vezmeme radnici útokem!

Petr: Ó, málem bych zapomněl. Ještě slovíčko: je to ovšem to nejdůležitější. Přátelé, v tomto století egoismu jsou lidé jsou nedůvěřiví a často si špatně vykládají i ty nejčistší úmysly. Pavle, vy budete agitovat ve prospěch **místní** těžby dříví; Jene, vy obhajujete **místní** produkci másla, a já povedu propagandu v zájmu rozvoje **místního** chovu prasat. Je dobře předejít zlomyslnému podezírání.

Pavel a Jan (odcházejí): Na mou věru, to je ale šikovný člověk!

Obraz II.

Zasedání Rady konšelů.

Pavel: Vážení kolegové! Do Paříže každodenně přichází ohromné množství dříví, což ale na druhé straně nutně vede k tomu, že z našeho slavného města právě tak ohromné množství peněz zase odchází. Když to půjde takhle dál, budeme za tři roky všichni úplně zruinováni, a co se pak stane s ubohým lidem? (*Bravo!*) Zakažme dovoz cizího dříví. – Nemluvím tak, že bych z toho snad měl mít prospěch; vždyť ze všeho mého dříví by se nevyrobilo ani párátka na zuby. Na této věci nemám absolutně žádný zájem. (*Znameníť! Výborně!*) Avšak zde máme Petra, který má park; on zajistí palivo pro naše spoluobčany, kteří již nebudou závislí na kšeftářích s dřevěným uhlím z Yonne.¹ Pomysleli jste vůbec někdy na neustále hrozící nebezpečí, že zahyneme zimou, jestliže se ve fantazii majitelů cizích lesů zrodí nápad nedovážet již dříví do Paříže? Zakažme tedy dovoz dříví. Tak zabráníme odčerpávání našich peněz, vytvoříme domácí dřevařský průmysl a najdeme pro naše dělníky nový zdroj práce a výdělků. (*Potlesk.*)

Jan: Vyslovuji veškerou podporu tomuto návrhu, který v největší míře osvědčuje jednak filantropii, jednak oproštěnost od jakéhokoli osobního zájmu, jak již sám vážený předřečník podotkl. Je nejvyšší čas, abychom učinili přítrž tomu nehoráznému *laissez passer*, v jehož důsledku rozbuřela na našem trhu bezuzdná konkurence, takže každá provincie, byť jen trochu prosperující v produkci nějakých komodit, nás těmito komoditami **zaplavuje**, prodává je nám pod cenou, a ničí tak pařížský průmysl. Je povinností vlády, aby nastolila rovnost ve výrobních podmínkách, a sice formou dobře promyšleného selektivního daňového zatížení, v jehož důsledku bude možné dovážet do Paříže pouze to, co je v provinciích dražší nežli v Paříži, takže budeme ušetřeni nerovného zápasu. Jak například můžeme chtít, aby se mléko a máslo vyrábělo v Paříži, když tady máme konkurenci z Bretaně a Normandie? Uvažte přece, pánové, že Bretonci mají levnější pozemky, že seno mají přímo před vraty a že mohou zaměstnat pracovní síly za daleko výhodnějších podmínek. Nepřikazuje nám zdravý rozum, abychom vyrovnali rozdíly ve výrobních podmínkách ochrannou potravní daní? Navrhuji, aby naše město zvýšilo daň z mléka a másla o 1000 procent - a třeba ještě o víc, bude-li nutno. Lid pak sice zaplatí za svou snídani též o něco víc, ale jak zároveň stoupnou mzdy! Všichni budeme moci vidět, jak se budou stavět kraviny a mlékárny, jak tam všude bude plno máselnic a jak se budou zakládat nová průmyslová odvětví. – Sám ovšem z toho nebudu mít ani ten nejmenší profit, pokud bude můj návrh přijat. Nejsem chovatelem krav a ani jím nechci být. Vede mě výhradně touha, abych byl užitečný pracujícím třídám. (*Bouřlivý potlesk.*)

Petr: Jsem šťasten, že v tomto shromáždění jsou státníci tak mravně bezúhonní, tak osvícení a tak oddaní nejsvětějším zájmům lidu. (*Výborně!*) Obdivuji u nich to, s jakým sebezapřením se dovedou zříci svých sobeckých zájmů, a nemohu učinit nic lepšího, než následovat tak ušlechtilého příkladu. Přimlouvám se za jejich snahy a připojuji k nim i svůj návrh na zákaz dovozu prasat z Poitou.² Není tomu tak, že bych se snad chtěl stát chovatelem prasat

¹ Francouzský departement jihovýchodně od Paříže, situovaný kolem řeky Yonne (přítok Seiny). (Pozn. překl.)

² Francouzská provincie jihovýchodně od Paříže. (Pozn. překl.)

neb uzenářem; v takovém případě by mi mé svědomí velelo zdržet se návrhu. Avšak není to hanba, pánové, že jsme **poplatníky** sedláků z Poitou, kteří mají tu troufalost, že přicházejí přímo sem na náš vlastní trh a zmocňují se zde takových výrobních odvětví, jež můžeme provozovat sami? A kteří nás zaplavují uzeninami a šunkami, přičemž je docela dobře možné, že si za to od nás nic neberou? Ale v každém případě - kdo se nám odváží říci do očí, že obchodní bilance není příznivá pro ně, a ne pro nás, a že my nejsme nuceni jim platit schodek v hotovosti? Není snad jasné, že kdyby se tatáž výrobní odvětví, jež se provozují v Poitou, zřídila v Paříži, tak by se tím vytvořilo velké množství pracovních míst pro pařížské dělníky? - A potom, pánové, není-li docela dobře možné, jak správně postřehl p. Lestiboudois,³ že slaninu z Poitou kupujeme nikoliv ze svých důchodů, nýbrž ze svých kapitálů? Jak dlouho v tom ještě chceme pokračovat? Nesmíme přece dále trpět, aby závistiví, chamtiví, perfidní a nekalí konkurenti zde prodávali své zboží pod cenou a znemožňovali nám, abychom si je vyráběli sami. Konšelé, Paříž nám projevila svoji důvěru a je teď na nás, abychom podali důkaz, že jsme jí hodni. Lid je bez práce; je na nás, abychom mu vytvořili pracovní místa, a pokud zaplatí za vepřový bůček o něco víc, bude nás alespoň hřát vědomí, že jsme obětovali své zájmy zájmům širokých mas lidu, což je nejsvětější povinností každého dobrého konšela. (*Hromový potlesk.*)

Hlas: Slyším, že se zde mluví převážně o chudých lidech; avšak pod záminkou, že jim poskytnete práci, je chcete připravit o to, co je ještě důležitější než samotná práce - o dříví, máslo a maso!

Petr, Pavel a Jan: Nechme o našich návrzích hlasovat! Nechme o nich hlasovat! Pryč s utopisty, pryč s teoretiky, pryč s abstraktními mudrlanty! Hlasovat! Hlasovat! (*Všechny tři návrhy jsou přijaty.*)

Obraz III.

Po dvaceti letech: Dobroděj Sedláček³ a jeho syn

Syn: Otče, rozhodněte se konečně. Musíme odejít z Paříže. Už se zde vůbec nedá žít. Práce není a všechno je tu hrozně drahé.

Otec: Synku, ty nevíš, jak těžké je opustit místo, kde jsme se narodili.

Syn: Ale nejhorší ze všeho je, když tam člověk zahyne bídou.

Otec: Jdi, synu, hledej nějakou pohostinnější zemi. Co se mne týče, neopustím tento masový hrob, do něhož jsem pohřbil tvoji matku, bratry a sestry. Mým jediným přáním je, abych v něm vedle svých drahých už co nejdřív našel odpočinek, jehož mi nebylo dopřáno vtomto bezútěšném městě.

Syn: Odvahu, tatínku, najdeme práci někde jinde, v Poitou, v Normandii, v Bretani. Říká se, že veškerý pařížský průmysl se postupně stěhuje do těchto vzdálených provincií.

Otec: Je to zcela přirozené. Když tamějším lidem bylo znemožněno, aby nám prodávali dříví a potraviny, začali vyrábět v těchto odvětvích jen tolik, kolik sami spotřebovali, a ostatní čas i kapitál věnovali tomu, aby si sami vyráběli všechny ty věci, co jsme jim kdysi dodávali.

Syn: Zrovna tak jako v Paříži se již přestává vyrábět krásný nábytek a nádherné oděvy, a místo toho se vysazují stromy a chovají se prasata a krávy. Jsem sice ještě mladý, ale kdysi jako

³ G. T. Lestiboudois (1797-1876), lékař a poslanec, odpůrce svobodného obchodu.

³ Abychom zdůraznili ono selství neboli zdravý selský rozum, jež podle naší interpretace reprezentuje tato postava, která u Bastiata vystupuje pod jménem *Jacques le Bonhomme*, překládáme toto jméno do češtiny jako "Dobroděj Sedláček". (Pozn. překl.)

malé dítě jsem vídával velké obchodní domy, elegantní čtvrtě a rušná nábřeží na březích Seiny - tam, kde jsou teď louky a rašící porost.

Otec: Zatímco se na venkově budují města, Paříž se stává venkovem. Jaký to strašlivý převrat! A k tomu, aby na nás dolehla tato hrůzná pohroma, stačili tři pomatení konšelé, kteří našli podporu u veřejné ignorance.

Syn: Tatínku, prosím vás, řekněte mi o tom něco.

Otec: Je velmi prostý příběh. Pod záminkou, že zřídí v Paříži tři nová průmyslová odvětví, a zvýší tak nabídku pracovních míst pro dělníky, prosadili tito mužové zákaz dovozu dříví, másla a masa. Přivlastnili si výlučné právo zásobovat své spoluobčany tímto zbožím, jehož ceny v důsledku toho zprvu enormně vzrostly. Nikdo nevydělával tolik, aby si je mohl koupit, a těch pár lidí, kteří byli s to si je opatřit, ale jen tak, že za ně vydali veškerý svůj zisk, si přirozeně nemohlo koupit nic jiného. A to bylo příčinou, že všechna průmyslová odvětví najednou zastavila výrobu, což bylo ještě uspišeno tím, že venkov přestal být odbytištěm pro pařížské produkty. Bída, smrt a vystěhovalectví začaly vylidňovat Paříž.

Syn: A kdy tohleto přestane?

Otec: Až se Paříž změní v lesy a louky.

Syn: Ti tři konšelé museli získat obrovské bohatství...

Otec: Ze začátku opravdu realizovali obrovské zisky, avšak z dlouhodobého hlediska byly tyto zisky neudržitelné... Časem všichni upadli do obecné bídy.

Syn: Jak je to možné?

Otec: Podívej se na tamtu zříceninu; kdysi to byla nádherná vila, obklopená krásným parkem plným stromů. Kdyby Paříž byla pokračovala ve svém rozvoji, pan Petr by byl z něho měl víc ročního důchodu, než kolik by dnes získal jeho prodejem.

Syn: Stále nechápu, jak je to možné. Vždyť se zbavil veškeré konkurence!

Otec: Konkurence mezi prodávajícími opravdu zmizela, ale rovněž mizela každý den i konkurence mezi kupujícími a také bude mizet, dokud se Paříž nepromění v neobydlenou krajinu a dokud houštiny na pozemku pana Petra nebudou mít přesně takovou hodnotu, jakou má stejná plocha houštin v lese u Bondy.¹ Je to tudíž tak, že monopol, jako každá nespravedlnost, si sám v sobě přináší svůj vlastní trest.

Syn: Nezdá se mi, že by toto vysvětlení bylo naprosto jasné. Je zde však zde něco, co se nedá nijak popřít, a to je úpadek Paříže. Což neexistuje žádný prostředek jak zrušit toto nespravedlivé nařízení, jehož přijetí prosadili Petr a jeho kolegové před dvaceti lety?

Otec: Svěřím ti teď své tajemství. Zůstanu v Paříži právě kvůli tomu; zavolám si na pomoc lid. Závisí pouze na něm, zda bude městská potravní daň uvedena do svého původního stavu, zda se podaří zbavit ji toho zhoubného principu, který jí byl naroubován a vegetoval na ní jako nějaká cizopasná houba.

Syn: Musí se vám to podařit hned v první den.

Otec: Ó, právě naopak, je to práce velmi těžká a vyžaduje velké úsilí. Petr, Pavel a Jan se až zázračně shodují. Jsou připraveni učinit raději cokoli jiného než pustit dříví, máslo a maso do Paříže. Mají na své straně dokonce samotný lid, jenž je s to jasně vidět pouze práci, kterou mu poskytují tři chráněná průmyslová odvětví, jenž přesně ví, kolik dřevorubců a kravařů je v nich zaměstnáno, ale nemůže mít stejně přesné poznání o práci, která by se rozvinula v občerstvujícím ovzduší svobodného obchodu.

Syn: Pokud jde jenom o to, zcela jistě se vám povede lid osvítit.

Otec: Synku, jsi v takovém věku, kdy člověk nikdy nepropadá pochybnostem. Jestliže budu psát, lid mne nebude číst, neboť má sotva tolik času, aby si zachoval svoji nešťastnou existenci. Jestliže budu mluvit, konšelé najdou způsob jak mi zavřít ústa. Lid bude tedy ještě dlouho zajatcem svého zhoubného poblouzení; politické strany, které chtějí založit své mocenské postavení na podněcování a využívání lidových vášní, budou spíše kořistit z jeho předsudků, než aby se snažily je rozptylovat. Budu tedy mít na krku obě nejmocnější síly dnešní doby - lid a politické strany. Ó, vidím děsivou bouři, která se okamžitě rozpoutá nad hlavou odvážlivce, jenž v

¹ Les nedaleko vesnice Bondy severně od Paříže, který byl notoricky známý jako útočiště lupičů a zlodějů. (Pozn. překl.)

sobě najde odhodlání vystoupit proti nespravedlnosti, která je tak hluboce zakořeněna v této zemi.

Syn: Na vaší straně bude spravedlnost a pravda.

Otec: A na jejich straně bude moc a pomluva. Kdybych jenom mohl být ještě jednou mladý! Ale věk a utrpení vyčerpaly mé síly.

Syn: Nuže, otče, pokud vám přece jen nějaké síly zbývají, věnujte je službě vlasti. Začněte toto dílo osvobození a jako dědictví mi dejte za úkol, abych ono dílo dovršil.

Obraz IV.

Vzbouření lidu

Dobroděj Sedláček: Pařížané, žádejme reformu městské *potravní daně*; trvejme na tom, aby jí bylo vráceno její původní určení. Ať si každý občan může **svobodně** koupit dříví, máslo a maso, kdekoliv mu to připadá výhodné!

Lid: Ať žije **svoboda!** Hurá!

Petr: Pařížané, nedejte se svádět tímto slovem. K čemu je vám svoboda kupování, když k tomu nemáte prostředky? A jak si pomůžete k prostředkům, pokud nebudete mít práci? Může Paříž produkovat dříví stejně levně jako les u Bondy? Maso za stejně nízkou cenu jako Poitou? Máslo za stejně výhodných podmínek jako Normandie? Jestliže otevřete dokořán brány, aby jimi volně proudily výrobky konkurence, co se stane s kravaři, dřevaři a uzenáři? Nemohou se obejít bez ochranářství.

Lid: Ať žije **ochranářství!** Hurá!

Dobroděj Sedláček: Ochránářství! Ale kdopak ochraňuje vás, dělníci? Nekonkurujete si mezi sebou navzájem? Jen ať teď zase obchodníci s dřívím pocítí na vlastní kůži, co je to konkurence! Nemají právo zvyšovat s pomocí zákona cenu svého dříví, jestliže zároveň s pomocí zákona nezvyšují mzdové sazby. Což nejste již tím lidem, který miluje rovnost?

Lid: Ať žije **rovnost!** Hurá!

Petr: Neposlouchejte toho buřiče! Ano, zvýšili jsme ceny dříví, masa a másla; ale udělali jsme to jen proto, abychom mohli dát dělníkům dobré mzdy. Vždy nás vedla, vede a bude vést láska k bližnímu.

Lid: Ať žije **láska k bližnímu!**

Dobroděj Sedláček: Zaříd'te, pokud můžete, aby potravní daň sloužila ke zvýšení mezd, a nikoli ke zdražení výrobků. Pařížané nepožadují lásku k bližnímu, nýbrž spravedlnost!

Lid: Ať žije **spravedlnost!**

Petr: Je to právě drahota výrobků, co se odráží v růstu mezd!

Lid: Ať žije **drahota!**

Dobroděj Sedláček: Jestliže je máslo drahé, není to proto, že platíte dělníkům vysoké mzdy; není to ani proto, že byste měli velké zisky. Jedinou příčinou drahoty másla je fakt, že Paříž má pro jeho výrobu zcela nevyhovující polohu - chtěli jste totiž, aby se ve městě dělalo to, co se má dělat na venkově, a na venkově zase to, co se kdysi dělávalo ve městě. Žádná pracovní místa pro lid nepřibyla a zaměstnanost nevzrostla - lid se pouze zaměstnává něčím jiným. Jeho mzdy také o nic nevzrostly - jenom nekupuje věci tak levně jako předtím.

Lid: Ať žijí **levné věci!**

Petr: Tento člověk vás svádí krásně znějícími frázemi. Položme si naši otázku v celé její prostotě. Není snad pravda, že když sem pustíme máslo, dříví a maso, tak jimi budeme zaplaveni? Nadbytek nás prostě zahubí. Byla by to nepřátelská invaze nového typu - a jediným prostředkem jak se jí ubránit, je uzavřít jí brány před nosem a udržovat ceny zboží tím, že uměle vyvoláme jeho nedostatek.

Několik málo značně rozptýlených hlasů: Ať žije **nedostatek!**

Dobroděj Sedláček: Položme si naši otázku v celé její pravdivosti. Mezi všechny Pařížany je možné rozdělit jen to, co je v Paříži; pokud je tam méně dříví, méně masa, méně másla, podíl každého jedince se úměrně zmenší. Nuže, když zakážeme dovoz, bude všeho toho zboží méně, než když dovolíme jeho dovoz. Pařížané, nikdo z vás nebude mít hojnost, pokud zde nebude

všeobecná hojnost.

Lid: Ať žije **hojnost!** Hurá!

Petr: Ať si ten tento muž co chce říká, nedokáže vám, že je ve vašem zájmu, abyste se vydali napospas bezuzdné konkurenci.

Lid: Ať zhyne **konkurence!**

Dobroděj Sedláček: Ať si tento muž deklamuje cokoliv, nikdy vám nedá ani ochutnat sladké ovoce, jež pochází z restrikce dovozu.

Lid: Ať zhyne **restrikce!**

Petr: A já prohlašuji, že pokud ubozí pasáci krav a prasat budou připraveni o možnost svého výtěžku, pokud budou obětováni teoriím, pak já již nechci déle nést odpovědnost za veřejný pořádek. Dělníci, nevěřte tomuto mužovi, je to agent perfidní Normandie, jezdí tam, aby přímo od nepřítele čerpal inspiraci. Je to zrádce, pověste ho! (*Lid mlčí.*)

Dobroděj Sedláček: Pařížané, všechno, co vám dnes říkám, jsem říkal již před dvaceti lety, když Petr dostal nápad jak využít potravní daň ke svému prospěchu a k vaší škodě. Nejsem tudíž agentem Normandů. Oběste mne, pokud chcete, ale nijak tím nezabráníte útlaku, aby byl útlakem. Přátelé, jestliže je nutné něco zabít, pak to není ani Dobroděj Sedláček, ani Petr, nýbrž svobodný obchod, pokud z něho máte strach, anebo restrikce, pokud vám způsobuje škody.

Lid: Nepověsme nikoho a osvobodme všechny!